

УДК 356.169

В. М. СЕРВАТЮК, доктор військових наук, професор, завідувач кафедри аеромобільних військ та сил спеціальних операцій Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ

В. В. КАРПЕНКО, провідний науковий співробітник наукового центру Сухопутних військ Академії Сухопутних військ, м. Львів

О. М. ПЕЧОРІН, начальник науково-дослідної лабораторії кафедри аеромобільних військ та сил спеціальних операцій Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ

ПРО ДЕЯКІ ПІДХОДИ РОЗРОБКИ ДОКУМЕНТІВ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ПЛАНУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВИСОКОМОБІЛЬНИХ ДЕСАНТНИХ ВІЙСЬК

У статті запропоновані рекомендації щодо внесення змін до змісту документів безпосереднього планування застосування високомобільних десантних військ у контрнаступальній операції оперативного угруповання військ (сил). Це дасть змогу повністю врахувати їх можливості та особливості як десантно-штурмового, так і повітрянодесантного компонентів операції та проводити ретельне планування заходів щодо підготовки до їх застосування.

Ключові слова: операція, високомобільні десантні війська, ефективність планування застосування.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Війна в зоні Перської затоки підтвердила погляди військового керівництва провідних країн світу на роль і місце аеромобільних військ у сучасній війні, дозволила практично перевірити можливості сил швидкого розгортання у виконанні завдань, які покладені на цей специфічний контингент військ у реальних бойових умовах [1–3].

Уміле використання високого бойового потенціалу аеромобільних (повітрянодесантних) підрозділів в об'єднанні з вогневою силою загальновійськових формувань дає реальні передумови для досягнення успіху у протиборстві з противником на будь-яких театрах воєнних дій.

Успіх виконання частинами високомобільних десантних військ поставлених перед ним завдань залежить, крім загальних факторів, і від рівня знань командирами основ застосування повітряних десантів та десантно-штурмових загонів, уміння приймати нестандартне рішення та введення противника в оману відносно своїх справжніх намірів.

Аналіз досвіду воєнних конфліктів, які трапилися впродовж останніх десятиліть [1–3], переконливо свідчить, що мобільні дії військ на розрізаних напрямках ведення бойових дій з широким застосуванням аеромобільних (повітрянодесантних) військових частин і підрозділів є основою контрнаступальної операції.

Виходячи з вищенаведеного, актуальність статті визначається необхідністю аналізу та дослідження змін у поглядах щодо планування застосування високомобільних десантних військ під час ведення бойових дій. З урахуванням сучасних концептуальних підходів щодо можливих варіантів застосування Збройних Сил України важливим і актуальним постає саме питання планування застосування високомобільних десантних військ у контрнаступальній операції оперативного угруповання військ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опираються автори. Питання застосування підрозділів і частин високомобільних десантних військ вимагають постійного опрацювання в теоретичному плані. У вітчизняній науковій літературі існують лише поодинокі дослідження, які тою чи іншою мірою стосуються проблем застосування аеромобільних військ, а саме роботи В. М. Липовченка, О. М. Мардара, І. В. Смагляка, В. М. Янковича. Однак у роботах вітчизняних авторів [9–11] поза увагою залишаються дослідження проблем планування застосування високомобільних десантних військ у операціях оперативного угруповання військ (сил).

Більш детально роль і місце аеромобільних (високомобільних) військ, застосування повітряних десантів та десантно-штурмових загонів, планування застосування аеромобільних (високомобільних десантних) військ у сучасній війні вже досить тривалий час досліджують зарубіжні вчені і практики. Особливо детально ці питання висвітлені в наукових працях російських та американських вчених і практиків.

Цій темі присвячені роботи російських та американських вчених і практиків: В. В. Булгакова [18], І. М. Воробйова, В. А. Кисильова [19; 20], Едуарда Доусета [21; 22].

У виступі начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України перед керівним складом, науково-педагогічними, науковими працівниками та слухачами Національного університету оборони України з нагоди Дня знань [4] пріоритетним напрямком забезпечення спроможності Збройних Сил України виконувати завдання, які покладені на них відповідно до Конституції України, є підвищення ефективності застосування військових частин і підрозділів високомобільних десантних військ, що найбільше відповідають вимогам сучасної збройної боротьби.

Водночас, як свідчить аналіз результатів досліджень, що були проведені в ході командно-штабних навчань з органами військового управління та військами (силами), рівень ефективності застосування підрозділів високомобільних військ не дозволяє гарантовано виконувати завдання в операції [5–8].

Таке положення є наслідком невідповідності змісту керівних документів та відсутності обґрунтованої методики планування застосування високомобільних десантних військ у операціях оперативного угруповання військ (сил). Це робить процес застосування високомобільних десантних військ малоефективним. До того ж, зміна завдань та очікуваних умов застосування функціональних компонентів високомобільних десантних військ Збройних Сил України, у порівнянні з тими, що були характерні для повітрянодесантних військ Радянського Союзу, призвела до ще більшої невизначеності у питаннях планування застосування. Зміни умов застосування повітряних десантів і розвиток можливостей розвідки визначають необхідність критичного перегляду існуючих підходів до планування застосування високомобільних десантних військ.

Мета статті – на основі аналізу керівних документів щодо планування застосування високомобільних десантних військ запропонувати рекомендації щодо внесення змін до змісту документів безпосереднього

планування застосування високомобільних десантних військ у контрнаступальній операції оперативного угруповання військ (сил).

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до статті 178 [12] до застосування військових частин і підрозділів високомобільних десантних військ як повітряного десанту (десантно-штурмового загону) в операціях угруповань видів Збройних Сил України, крім військових частин і підрозділів високомобільних десантних військ, залучаються авіація Повітряних сил, авіація Сухопутних військ, ракетні війська і артилерія, сили і засоби військ протиповітряної оборони, а на приморському напрямку й сили і засоби Військово-Морських Сил. Вони виконують завдання у взаємодії з десантом і між собою, але відсутні будь-які роз'яснення структури та змісту документів щодо планування застосування авіації Повітряних сил, авіації Сухопутних військ, ракетних військ і артилерій, сил і засобів військ протиповітряної оборони в інтересах застосування високомобільних десантних військ. Тому на підставі вивчення [12–17] пропонуємо з переліку складових частин плану контрнаступальної операції оперативного угруповання військ (сил) виключити план десантно-штурмових дій та включити план застосування високомобільних десантних військ у контрнаступальній операції оперативного угруповання військ (сил). Це буде безпосередньо відповідати керівним документам щодо призначення та бойового застосування високомобільних десантних військ [12; 13].

У текстуальній оперативній частині плану застосування високомобільних десантних військ у контрнаступальній операції оперативного угруповання військ (сил) буде доцільно вказувати:

висновки з оцінки обстановки в районах дій підрозділів та частин високомобільних десантних військ;

бойовий склад підрозділів та частин високомобільних десантних військ оперативного угруповання військ (сил) та мету їх застосування в операції;

замисел застосування підрозділів та частин високомобільних десантних військ за етапами операції;

порядкові номери і склад повітряних десантів (десантно-штурмових загонів), день і час їх застосування, склад сил і засобів, що залучаються для забезпечення їх дій;

співвідношення сил і засобів повітряних десантів (десантно-штурмових загонів) і противника на початок висадки і в ході виконання завдань;

порядок десантування (перекидання), у якому визначаються: порядкові номери десантів (десантно-штурмових загонів), номери вильотів військово-транспортної авіації (авіації Сухопутних військ), тривалість завантаження озброєння і техніки, посадки особового складу, дальність десантування (перекидання), час на переліт до району десантування (ведення десантно-штурмових дій), тривалість викидання (висадки), способи десантування (перекидання), час на виконання десантом (десантно-штурмовими загонами) бойового завдання, підготовку до повторного вильоту, порядок повернення авіації;

розподіл військово-транспортної авіації (авіації Сухопутних військ) для десантування (перекидання) кожного повітряного десанту (десантно-штурмового загону), у якому визначаються: порядкові номери повітряних десантів (десантно-штурмових загонів); частини військово-транспортної авіації (авіації Сухопутних військ), що забезпечують десантування (перекидання), кількість літаків і вертольотів (за типами), графік застосування військово-транспортної авіації (авіації Сухопутних військ);

розподіл льотного ресурсу авіаційного угруповання забезпечення прольоту, підтримки і прикриття повітряних десантів (десантно-штурмових загонів) за завданнями і етапами контрнаступальної операції, у якому визначаються: порядкові номери повітряних десантів (десантно-штурмових загонів); авіаційний ресурс, що виділяється для прикриття повітряних десантів (десантно-штурмових загонів) у вихідному районі для десантування, для забезпечення прольоту на десантування (ведення десантно-штурмових дій), авіаційної підтримки в районі десантування і ведення бойових дій і забезпечення повітряних десантів (десантно-штурмових загонів) матеріальними засобами; спосіб і час виконання завдань;

порядок придушення засобів протиповітряної оборони противника в інтересах застосування повітряних десантів (десантно-штурмових загонів), у якому визначаються: порядкові номери повітряних десантів (десантно-штурмових загонів); об'єкти протиповітряної оборони противника (найменування, кількість), час початку і закінчення їх придушення (від "С"), сили і засоби, що застосовуються від ракетних військ і артилерії, Повітряних сил, частин радіоелектронної боротьби;

порядок і способи виконання бойових завдань повітряних десантів (десантно-штурмових загонів), де визначаються: порядкові номери повітряних десантів (десантно-штурмових загонів), їх склад за вильотами; найближчі завдання, спосіб і час їх виконання; подальші завдання, спосіб

і час їх виконання; райони (пункти) збору (зосередження, відновлення боєздатності) після виконання завдання і час зосередження в них;

завдання підрозділів, частин та підрозділів ракетних військ і артилерії, що забезпечують десантування (перекидання) і підтримують дії повітряних десантів (десантно-штурмових загонів), у яких визначаються: об'єкти ураження, найменування частин і підрозділів ракетних військ і артилерії, час нанесення ударів (відкриття вогню), кількість та типи ракет і боєприпасів, що виділяється для забезпечення виконання повітряними десантами (десантно-штурмовими загонами) бойових завдань;

завдання підрозділів, частин протиповітряної оборони (порядок прикриття частин (підрозділів) угруповання від повітряного противника силами і засобами протиповітряної оборони за завданнями, рубежами і висотами), де визначається: завдання з протиповітряної оборони у вихідному районі для десантування, під час польоту (перельоту), у районах десантування (ведення десантно-штурмових дій);

найменування і склад частин (підрозділів), засобів радіоелектронної боротьби, що залучаються до забезпечення дій повітряних десантів (десантно-штурмових загонів), їх завдання;

порядок і строки зосередження частин і підрозділів високомобільних десантних військ і частин (підрозділів) військово-транспортної авіації (авіації Сухопутних військ) у вихідному районі для десантування; основні заходи з підготовки цих районів;

порядок і строки відновлення боєздатності повітряних десантів (десантно-штурмових загонів) та їх підготовки до повторного застосування;

основні заходи з оперативного забезпечення десантування (перекидання) і бойових дій повітряних десантів (десантно-штурмових загонів): заходи з розвідки; заходи з інженерного забезпечення; заходи з захисту від зброї масового ураження; заходи з оперативного маскування; заходи з радіоелектронної боротьби, гідрометеорологічного та топогеодезичного забезпечення; сили та засоби, що залучаються до їх виконання;

порядок спеціально-технічного і тилового забезпечення повітряних десантів (десантно-штурмових загонів), у якому визначаються: найменування запасів матеріально-технічних засобів повітряних десантів їх кількість і вага; найменування, кількість, вага і засоби доставки матеріально-технічних засобів, що готуються для подачі в район дій повітряних десантів у подальшому, спосіб їх доставки; порядок поповнення запасів матеріально-технічних засобів десантно-штурмових загонів;

порядок взаємодії повітряних десантів (десантно-штурмових загонів) з підрозділами авіації, ракетних військ і артилерії, розвідувальними органами і передовими підрозділами наступаючих угруповань своїх військ; рубежі, час зустрічі, сигнали розпізнавання та взаємодії;

організація управління і зв'язку (у табличному вигляді), де визначаються: порядкові номери повітряних десантів (десантно-штурмових загонів); пункти управління повітряних десантів (десантно-штурмових загонів) у вихідному районі для десантування (місце і час розгортання), у польоті (місця у бойових порядках військово-транспортної авіації та авіації Сухопутних військ), у районах десантування і ведення десантно-штурмових дій (місця і час роботи), схема зв'язку;

терміни готовності до десантування (ведення десантно-штурмових дій) за формою: номери повітряних десантів (десантно-штурмових загонів), час і дата готовності, порядок та способи доведення бойових завдань до підрозділів повітряних десантів (десантно-штурмових загонів).

У графічній частині плану застосування високомобільних десантних військ у контрнаступальній операції оперативного угруповання військ (сил) відображати:

склад угруповання, оперативну побудову, положення сил і засобів та можливий характер дій противника в районах дій повітряних десантів (десантно-штурмових загонів) та поблизу них, а також засобів протиповітряної оборони у смугах прольоту військово-транспортної авіації (авіації Сухопутних військ) і в прилеглих до них районах;

рубежі виявлення літаків (вертольотів) з десантом у повітрі системами дальнього радіоелектронного виявлення і наземними радіолокаційними станціями, рубежі досягнення засобів ураження противника;

положення об'єктів, які підлягають захопленню (знищенню) силами угруповання високомобільних десантних військ та найближчих до них резервів;

райони дій, базові табори та можливі завдання незаконних збройних формувань;

райони компактного проживання національних меншин;

склад оперативного угруповання військ (сил), оперативну побудову, положення і завдання з'єднань і частин на напрямку дій підрозділів високомобільних десантних військ;

напрямок зосередження головних зусиль оперативного угруповання військ (сил) та інші напрямки;

положення військ сторін на початок виконання підрозділами високомобільних десантних військ поставлених їм завдань, а також імовірне положення сторін на момент завершення виконання бойових завдань (виходу з бою або повернення);

рубіж і час введення у бій контрударного угруповання своїх військ, орієнтовний час виходу передових частин у район дій повітряних десантів (десантно-штурмових загонів), рубежі підтримки десанту артилерією частин, що наступають;

порядок вогневого ураження засобів протиповітряної оборони, військ та об'єктів противника в районах десантування (ведення десантно-штурмових дій) і його резервів в інтересах застосування високомобільних десантних військ авіацією, ракетними військами і артилерією;

вихідні райони для десантування (ведення десантно-штурмових дій) кожного підрозділу та частини високомобільних десантних військ;

аеродроми базування, посадочні майданчики (основні та запасні) військово-транспортної авіації (авіації Сухопутних військ), що здійснюють десантування (перекидання), і авіаційного угруповання забезпечення прольоту, підтримки і прикриття дій підрозділів та частин високомобільних десантних військ;

основні, запасні і хибні (якщо вони призначаються) райони десантування повітряних десантів та ведення десантно-штурмових загонів за днями (етапами) операції, аеродроми висадки, площадки приземлення, посадочні площадки, час викидання (висадки) повітряних десантів, початок дій десантно-штурмових загонів;

склад повітряних десантів (десантно-штурмових загонів), їх найближче і подальше завдання;

смуги прольоту військово-транспортної авіації та авіації Сухопутних військ та смуги придушення засобів протиповітряної оборони противника;

аеродроми (майданчики) заправки (дозаправки) військово-транспортної авіації (авіації Сухопутних військ);

зони і рубежі прикриття військово-транспортної авіації та авіації Сухопутних військ, засобами військ протиповітряної оборони і винищувальної авіації;

райони відновлення боєздатності (зосередження) повітряних десантів та десантно-штурмових загонів після виконання бойового завдання;

порядок прикриття частин і підрозділів високомобільних десантних військ від ударів противника з повітря у вихідному районі для десанту-

вання, під час десантування (перекидання) і в ході виконання бойових завдань;

схема бойового порядку військово-транспортної авіації (авіації Сухопутних військ) під час польоту до району десантування (ведення десантно-штурмових дій), профіль польоту;

основні питання організації управління: пункти управління вищих штабів, командувань (штабів) видів Збройних Сил, командні пункти об'єднань, з'єднань, військових частин, що забезпечують застосування високомобільних десантних військ, командні і командно-спостережні пункти повітряних десантів, десантно-штурмових загонів, підрозділів високомобільних десантних військ, що діють окремо, до початку і в ході операції.

Крім того, на графічній частині плану застосування високомобільних десантних військ в операції можуть бути розміщені таблиці, які містять склад сил і засобів, що беруть участь у десантуванні (перекиданні), та їх завдання, співвідношення сил та засобів при виконанні повітряними десантами (десантно-штурмовими загонами) найближчого і подальшого завдання, метеодані в районах десантування (висадки), основні показники застосування підрозділів та частин високомобільних десантних військ (дальність та глибина десантування (перекидання), ширина смуги польоту, час на підготовку до десантування і ведення бойових дій, час на десантування (перекидання) і виконання бойових завдань тощо).

Висновок. Внесення змін до змісту документів безпосереднього планування застосування високомобільних десантних військ у контрастувальній операції оперативного угруповання військ (сил) дасть можливість:

повністю врахувати можливості й особливості як десантно-штурмового, так і повітрянодесантного компонентів;

проводити ретельне планування заходів щодо підготовки до застосування (у тому числі щодо введення противника в оману);

оперативно приймати рішення;

використовувати нетрадиційні способи дій;

мати резерви для нарощування зусиль;

на високому рівні організувати всебічне забезпечення під час підготовки та ведення бойових дій і відновлення боєздатності.

Напрями подальших досліджень. Пошук і обґрунтування можливих шляхів вирішення розглянутих проблем є підґрунтям для проведення подальших наукових досліджень щодо підвищення ефективності застосу-

вання частин і підрозділів повітрянодесантного та десантно-штурмового компонентів високомобільних десантних військ Збройних Сил України.

Список використаної літератури

1. Воєнна операція “Свобода Іраку” (I–III фази) : інформ. бюл. – К. : ІАУ, 2003. – 215 с. Таємно, інв. № 39801 у НУОУ.
2. Міжнародна антитерористична операція “Непохитна свобода”: інформаційний бюлетень (спеціальний випуск). – К. : МОУ ГУР ІАУ, 2003. – 70 с. Таємно, інв. № 39170 у НУОУ.
3. Стрижевський В. В. Розвиток загальної тактики в локальних війнах і збройних конфліктах другої половини ХХ та на початку ХХІ століть : монографія / В. В. Стрижевський. – К. : НАОУ, 2006. – 272 с.
4. Розвиток форм і способів застосування Збройних Сил та напрямки удосконалення системи підготовки Збройних Сил : тези виступу начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України перед керівним складом, науково-педагогічними, науковими працівниками та слухачами Національного університету оборони України з нагоди Дня знань. – К. : НУОУ, 2012. – 39 с. Таємно, інв. № 45329 у НУОУ.
5. Збірник матеріалів за результатами проведення стратегічної командно-штабної воєнної гри. – К. : ГОУ, 2009. – 244 с. Таємно, інв. № 44236 у НУОУ.
6. Звіт про результати дослідження в ході дослідницького командно-штабного навчання з органами військового управління та військами (силами) “Адекватне реагування – 2011”. – К. : МОУ, 2011. – 378 с. Таємно, інв. № 45108 у НУОУ.
7. Матеріали командно-штабного навчання з оперативного забезпечення та логістики “Артерія-2007”. Ч. I К. : ГОУ, 2007. – С. 341 Таємно, інв. № 42489 у НУОУ.
8. Матеріали стратегічної командно-штабної воєнної гри і комплексу навчань (тренувань) з органами військового управління та військами (силами) “Взаємодія – 2010”. – К. : ГОУ, 2010. – 332 с. Таємно, інв. № 44643 у НУОУ.
9. Липовченко В. М. Застосування аеромобільних військ в оборонних операціях / В. М. Липовченко // Труды академії : зб. наук. праць. – К. : НАОУ, 1999. – № 16. – С. 21–24. Таємно, інв. № 36457 у НУОУ.
10. Смаглюк І. В. Аеромобільні війська та їх функціональне призначення / І. В. Смаглюк, О. М. Мардар // Труды академії : збірник наук. праць. – К. : НАОУ, 2003. – № 48. – С. 64–67. Таємно, інв. № 39269 у НУОУ.
11. Янкович В. М. Шляхи підвищення бойових можливостей Сухопутних військ в бою і операції / В. М. Янкович // Труды університету : зб. наук. праць. – К. : НУОУ, 2013. – № 1. – С. 47–50. Таємно, інв. № 56775 у НУОУ.
12. Бойовий статут аеромобільних військ Сухопутних військ. Частина 1. – К. : НУОУ, 2012. – 476 с. Таємно, інв. № 45133 у НУОУ.

13. Засади підготовки і застосування Збройних Сил України, частина II (підготовка і ведення операцій ЗС України). – К. : МОУ, 2007. – 189 с. Таємно, інв. № 42412 у НУОУ.
14. Настанова з оперативної роботи органів військового управління Збройних Сил України. Ч. I. – К. : ГОУ, 2008. – 279 с. Таємно, інв. № 42741 у НУОУ.
15. Переверзев Б. Н. Тактика армейской авиации. Ч. II : учебник / Б. Н. Переверзев, Г. Я. Серов. – Монино : ВВА, 1988. – 252 с. Таємно, інв. № 1353-ВПС у НУОУ.
16. Скоморохов Н. М. Тактика армейской авиации. Часть I : учебник / Н. М. Скоморохов. – Монино : ВВА, 1988. – 252 с. Таємно, інв. № 3994-ВПС у НУОУ.
17. Тактика военно-транспортной авиации : учебник / С. И. Жуков, А. М. Полуин, Л. В. Москаленко и др. – Монино : ВВА, 1986. – 523 с. ДСК, інв. № 15610 у НУОУ.
18. Булгаков В. В. Вооруженный конфликт: формы и способы действий / В. В. Булгаков // Военная мысль. – 2002. – № 1. – С. 39–43.
19. Воробьев И. Н. Развитие тактики в войнах и вооруженных конфликтах XX века / И. Н. Воробьев // Военная мысль. – 2002. – № 2. – С. 25–35.
20. Воробьев И. Н. Контртеррористическая операция: анализ, уроки и выводы / И. Н. Воробьев, В. А. Киселев // Оперативная информация. – 2004.
21. FM 63-2-1 Division Support Command Light Infantry, Airborne and Air Assault Divisions 16 November 1992. – 321 p.
22. FM 3-90 Tactics 4 July 2001. – 70 p.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2013.

Серватюк В. Н., Карпенко В. В., Печорин А. Н. Про некоторые подходы разработки документов непосредственного планирования и использования высококомобильных десантных войск

Предложены рекомендации по внесению изменений в содержание документов непосредственного планирования применения высококомобильных десантных войск в контрнаступательной операции оперативной группировки войск (сил), что позволит полностью учесть их возможности и особенности как десантно-штурмового, так и воздушно-десантного компонентов операции и проводить тщательное планирование мероприятий по подготовке к их применению.

Ключевые слова: операция, высококомобильные десантные войска, эффективность планирования применения.

Servatiuk V. M., Karpenko V. V., Pechorin O. M. On some approaches to design of documents of direct planning of implementation of high-mobility assault troops

The article concerns recommendations on changes of the content of documents of direct planning of implementation of high-mobility assault troops during counteroffensive operation of operative grouping of troops (forces). As the result it enables to consider their possibilities and peculiarities as air assault and airborne components of operation and to take measures of their thorough implementation planning.

Keywords: *operation, high-mobility assault troops, efficiency of implementation planning.*